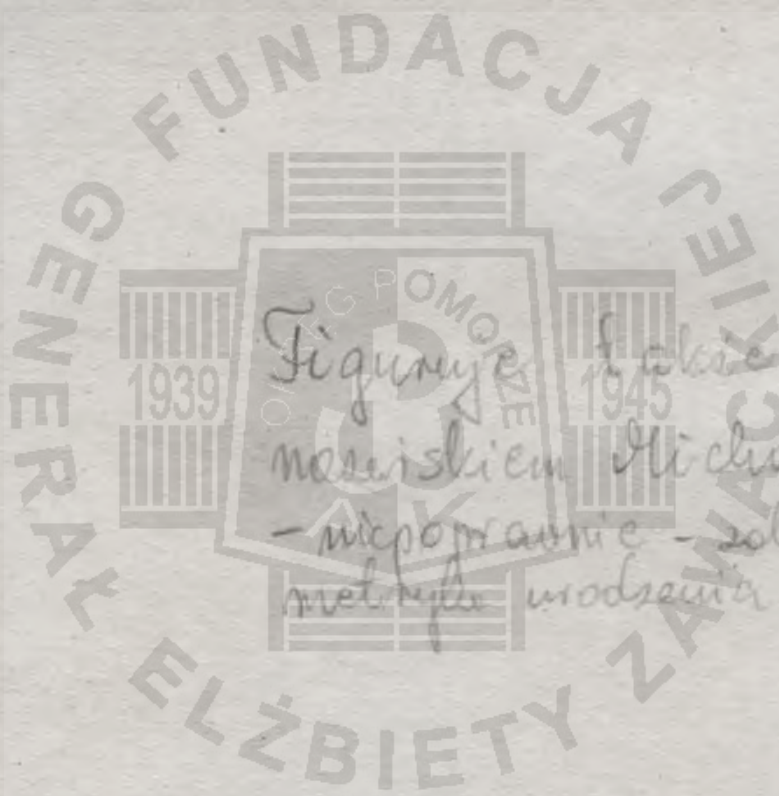

FUNDACJA GENERALNYCH ŻENIETW WARSZAWY
Archiwum i Biblioteka Muzeum Armii Krajowej
adres: plac: 22 Stawy Półak
87-100 Toruń, ul. Podmurza 23, tel. 0046 5665 22 186
e-mail: fopak@wp.pl, www.szawacka.pl
NIP 856 16 25 127; REGON 870502736
KRS 0000046822
Nr r-ku 82 1093 1305 00 000 5002 0244

(brat aniel):
Edmund Michałko
84-200 Wejherowo

Wejherowo
"Polska żyje" - JOW
"Gryf Pom."

† Michałko Bernard
ps. "Batory"
M: 1333/2182 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI TĘCZKI — *Michałka Bernard*

T: *M: 1333/2182 Pom.*

*Wejherowo Polskie
Żyje! „TOW” Gm. Pom.*

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa —

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora *k. 1 s. 1*

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację *k. 7 s. 1-7*

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora

k. 1 s. 1

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – Inne... —

IV. Korespondencja

1) listy

k. 4 s. 1-4

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] *k. 25*

VI. Fotografie

książka ikonografii

1/2. Dokumenty dotyczące reletora:
Michałka Bernard

1. Odpis skrócony aktu urodzenia
wydany w Lipnicy 22.03.2006, oryg.

k. 151

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Województwo pomorskie

Urząd Stanu Cywilnego w Lipnicy

ODPIS SKRÓCONY AKTU URODZENIA

1. Nazwisko Michałka

2. Imię (imiona) Bernard

3. Data urodzenia siódmego kwietnia tysiąc dziewięćset
dziesiątego (07.04.1910)

4. Miejsce urodzenia Lipnica

5. Imię (imiona) i nazwisko rodowe Franciszek Michałka
(ojca)

6. Imię (imiona) i nazwisko rodowe Harjanna Rodka
(matki)

Poświadczam zgodność powyższego odpisu

z treścią aktu urodzenia Nr 33/1910

Miejsce
na opłatę
składową
15 zł
PŁATE SKŁADOWA
w kwocie
pobrano i składowo na pocztę

Lipnica, dnia 27 marca 2006r

KIEROWNIK
KIEROWNIK
Urzędu Stanu Cywilnego

Urzędu Stanu Cywilnego

Maria Cichosz

11. Materiały naukowe dotyczące
relacji: Michałka Bernard

1. K. Steyer, biogram "B. Michałka",
[w:] Stow. biograficzny konspiracji
pomorskiej 1939-1945, Wyd. FRPAK,
Toruń 1996, z. 2, s. 122-123, kserokop. k. 1 s. 1
2. art. z Michałka pt. "Syn siemni
kieszubskiej - Bernard Michałka z
listem elektronicznym z 11.05.2005,
kserokop. k. 5 s. 2-6
3. Michałka Bernard (biogram), [w:]
Gazdowski A., Steyer K., Tajna Organiz-
acja Wojsk. "Gryf Pomorski", Gdańsk
2010, s. 424, kserokop. k. 1 s. 7

Michałko Bernard ps. „Batory” (1910–1944), dowódca grupy partyzanckiej TOW „Gryf Pomorski”.

Urodzony 7 IV 1910 r. w Luzinie, pow. Wejherowo. Tam też ukończył szkołę elementarną. Brak danych o rodzicach i bliższych danych o jego działalności w okresie międzywojennym. Wiadomo tylko, że pracował w różnych zawodach, m.in. w charakterze listonosza.

Na początku 1940 r. wstąpił do lokalnej organizacji konspiracyjnej, utworzonej w połowie września 1939 r. w Wejherowie, pod nazwą „Polska Żyje”, używającej poprzednio nazw „Charitas”, „Pomoc Polakom” i „Zrzeszenie Polaków”. Organizacja ta założona została z inicjatywy ks.

dziekana Edmunda Roszczynialskiego. W październiku 1940 r. utworzono w ramach „Polska Żyje” kilka grup bojowych i dywersyjnych. Jednej z nich nadano kryptonim „Dysab” (dywersja i sabotaż). Do niej przydzielony został Michałko. Poza nim w grupie tej znaleźli się: Alfons Tessar, Alojzy Biernat, Edmund Szuta, Władysław Szuta, Paweł Hebel i jako łączniczka Gertruda Puzdrowska. Grupa działała wzdłuż linii kolejowej Lębork–Wejherowo–Gdynia. W końcu grudnia 1940 r., po dokonanej wtedy reorganizacji, Michałko został dowódcą jednej z trzech utworzonych wówczas grup bojowych.

Latem 1942 r. „Polska Żyje” podporządkowała się TOW GP, najsilniejszej regionalnej organizacji konspiracyjnej. Michałko został zastępcą komendanta „Gryfa” pow. Wejherowo oraz dowódcą grupy partyzanckiej. Był organizatorem i uczestnikiem wielu akcji bojowych. Niektóre z nich przeprowadzał wspólnie z innym oddziałem partyzanckim TOW GP, na czele którego stał Alfred Loeper. Brał m.in. udział w akcji bojowej w dniu 23 XII 1943 r., kiedy to oddział jego w sile 24 ludzi zlikwidował 7-osobowy patrol żandarmerii w rejonie Strzebielinka. W dn. 30 XII 1943 r. grupa Michałki i Loepera dokonała udanej zasadzki na 6-osobowy oddział policji niemieckiej przy szosie z Leśniewa do Pucka.

Na początku stycznia 1944 r. oddział żandarmerii wraz z gestapo przygotował zasadzkę na grupę bojową B. Michałki, który wraz z kilkoma innymi partyzantami przebywał w podziemnym schronie, nazywanym „Gniazdem Gryfitów”, ulokowanym w zabudowaniach Jana Kwidzyńskiego (vel Kwidzińskiego) w Kamienicy Królewskiej, pow. Kartuzy. Przesłuchiwany i torturowany przez konfidenta gestapo

122

«Słow. biograficzny konspiracji pomorskiej 1939-1945», Wyd. JAPAK, Toruń 1996, z. II,

Jana Kaszubowskiego, J. Kwidzyński nie ujawnił usytuowania tego schronu. W dn. 9 lub 10 I 1944 r. Michałko usiłował opuścić nocą kryjówkę. W trakcie ucieczki zastrzelił go policjant Rücknagel z Gowidlina. Pozostali partyzanci również polegli lub po schwytaniu zostali osadzeni w obozie koncentracyjnym Stutthof, m.in. brat Michałki, Albin ps. „Zegar”.

AP AK, T.: Kaszubowski J., Puzdrowska G., materiały Kopeć Z., Lubeckiego L.; Ciechanowski K., *Ruch oporu...*; Komorowski K., *Leksykon...*; Miłczewski Z., *Wejherowo i powiat morski, wrzesień 1939 — maj 1945*, Gdańsk 1991, s. 95, 98, 118, 143.

2

Tożsamość główna

Od: "fapak" <fapak@wp.pl>
Do: <emnet@o2.pl>
Wysłano: 11 maja 2005 10:57
Temat: Re: Do publikacji

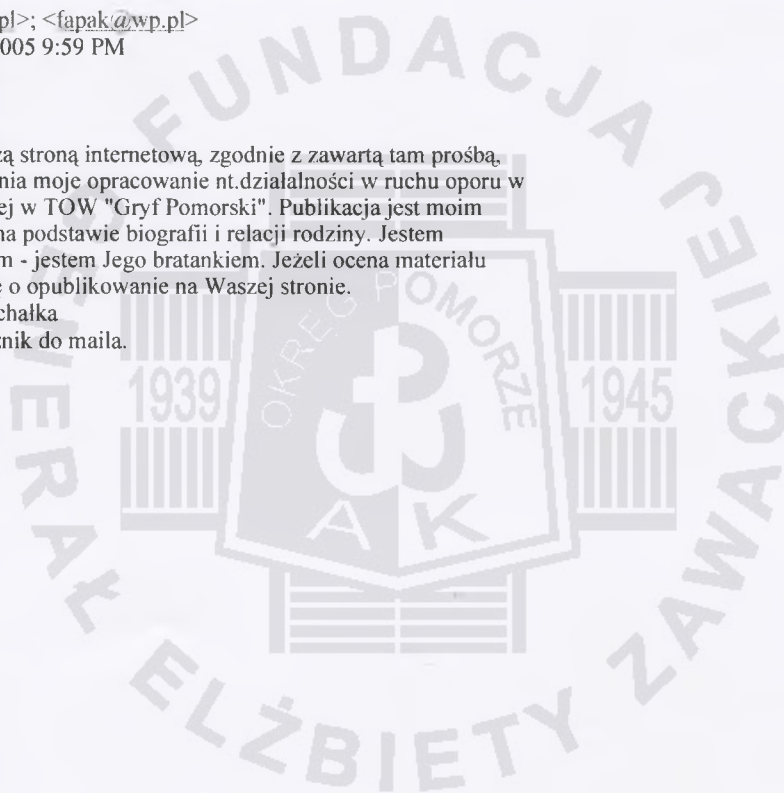
Szanowny Panie,
Dziękujemy za przysłany materiał, po dokonaniu jego recenzji, zamieścimy ten tekst na naszych stronach www, o czym poinformujemy Pana osobnym e-mailem
Katarzyna Minczykowska
p.o. kierownika archiwum

Ps. rodem z Kaszub.

----- Original Message -----

From: <emnet@o2.pl>
To: <archAK@um.torun.pl>; <fapak@wp.pl>
Sent: Tuesday, May 10, 2005 9:59 PM
Subject: Do publikacji

Po zapoznaniu się z Waszą stroną internetową, zgodnie z zawartą tam prośbą, proponuję do wykorzystania moje opracowanie nt. działalności w ruchu oporu w okresie II wojny światowej w TOW "Gryf Pomorski". Publikacja jest moim własnym opracowaniem na podstawie biografii i relacji rodziny. Jestem spokrewniony z bohaterem - jestem Jego bratankiem. Jeżeli ocena materiału będzie pozytywna, proszę o opublikowanie na Waszej stronie.
Pozdrawiam Edmund Michałka
Publikacja stanowi załącznik do maila.

Edmund Michałka

Zołnierze TOW „Gryf Pomorski”

Syn ziemi kaszubskiej - Bernard Michałka ps. "Batory" - uczestnik ruchu oporu na Pomorzu Gdańskim w latach 1939-1944

Bernard Michałka urodził się 7 kwietnia 1910r. w Lipnicy koło Bytowa, jako trzeci spośród sześciu synów małżeństwa Franciszka i Marianny Michałka z d. Rettke.

Matka z zawodu była położną, bardzo cenioną w swoim zawodzie, dbającą o noworodki i ich matki.

W okresie przed II wojną światową rodzina Michałka przeniosła się z Lipnicy do Parchowa, następnie do Jamna gm. Parchowo, a w końcu do Luzina w powiecie wejherowskim, gdzie Bernard i jego dwóch braci podjęto pracę w agencji pocztowej. Bernard, po ukończeniu zasadniczej służby wojskowej, wyszedł z wojska ze stopniem kaprała.

dwaj

Krótko po wybuchu II wojny światowej rozpoczyna w Wejherowie działalność konspiracyjna organizacja charytatywna "Pomoc Polakom", utworzona w połowie września 1939r. z inicjatywy ks. prałata Edmunda Roszczynialskiego.

- gła

Po aresztowaniu przez hitlerowców w dniu 30.10.1939r. ks. Roszczynialskiego, na czele organizacji stanął ks. Józef Bartel – prefekt Zakładu Głuchoniemych w Wejherowie. W krótkim okresie nastąpił wzrost liczby członków. W połowie grudnia 1939r. zmieniono nazwę na „Polska Żyje”, zwiększono stan kierownictwa i rozbudowano strukturę organizacyjną. Zasięg terytorialny organizacji poszerzono o rejony Pucka i Gdyni. Liczebność zwiększyła się do paruset członków. W tej organizacji rozpoczęła działalność przeciwko najeźdźcy Bernard Michałka. Organizacja podjęła działalność odwetową i sabotażową. W dniu 28.12.1940r. powstały trzy grupy: kpr.rez. Pawła Hebla z Bojana, ppor.rez. Alfonsa Tessara – nauczyciela z Gowina i kpr.rez. Bernarda Michałki – listonosza z Luzina, które operowały początkowo na terenie całego powiatu morskiego, tworząc razem partyzancki oddział bojowy pod kryptonimem „Dysab” (od skrótów wyrazów dywersja i sabotaż), którego komendantem został ppor.rez. Alfons Tessar. Do grupy bojowej zorganizowanej w ramach organizacji „Polska Żyje” przez Bernarda Michałkę weszli m.in.: Edmund Szuta, Władysław Szuta i Gertruda Puzdrowska. Grupa ta działała początkowo w sile 10 osób. Największą aktywność przejawiała od połowy 1941 roku, kiedy rozszerzyła zasięg terytorialny o powiaty: morski, lęborski i kartuski, a liczebność wzrosła do 24 partyzantów.

organizacji

Na zwiększenie aktywności oddziału bojowego organizacji „Polska Żyje” miała decyzja z czerwca 1942 roku o włączeniu jej do Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”, która powstała w lipcu 1941r. po integracji innych konspiracyjnych organizacji i grup działających samodzielnie.

zwiększyła

15 lipca 1942r., zgodnie z uchwałą Rady Naczelnej TOW „Gryf Pomorski”, Komendantem na powiat morski został plut.pchor. Rudolf Bigus ps. "Zbyszek".

To była
kouszki
właściwie
miałoby
wskazywać
- mały
dostać
w ręce
w ręce.

2

W dniu 1 sierpnia 1942r. w Wejherowie ustanowiono Komendę Powiatową TOW „Gryf Pomorski”, w której Bernard Michałka ps. „Batory” został Zastępcą Komendanta Powiatowego

Żałować należy, że kierownictwa organizacji konspiracyjnych nie przywiązywały należytej staranności o dokumentowanie ich działalności wymierzonej przeciw okupantowi, stąd brak informacji o potyczkach i innych działaniach w niektórych okresach.

Partyzancki oddział bojowy „Dysab” powstały w organizacji „Polska Żyje” prowadził dalej działalność (bez używania tej nazwy) przeciwko okupantowi w ramach TOW „Gryf Pomorski”. W tym okresie działalności Bernard Michałka został mianowany przez władze „Gryfa” na organizacyjny stopień podporucznika.

Oddział pod dowództwem ppor.rez. Grzegorza Wojewskiego ps. „Ferrum” przeprowadził w dniu 21 listopada 1943r. akcję na lotnisko w Strzebielinie Morskim. Był to wypad typu sabotażowo-zaopatrzeniowego wykonany w celu zniszczenia samolotów szkolno-treningowych i urządzeń obsługi naziemnej oraz zdobycia broni. Akcję przeprowadził oddział w sile czterech grup: Franciszka Deyka, Stanisława Kamińskiego, Alfreda Loepera i Bernarda Michałki o łącznej liczebności około 30 osób.

Po rozpoznaniu obiektu, ustaleniu systemu posterunków i rozprowadzania wartowników, aktualnego hasła i odzewu, wystawiono czujki, przygotowano drogę w głąb lotniska i przecięto linię telefoniczną. Następnie wydzielona grupa ze znajomością języka niemieckiego i aktualnego hasła, w mundurach niemieckich, dowodzona przez G. Wojewskiego, pozorując wcześniejsze rozprowadzenie, obezwładniła wartownika, po czym rozbroiła zmianę odpoczywającą. Po dokonaniu zmiany na posterunku przy magazynie broni i zamknięciu zaskoczonych i rozbrojonych Niemców na wartowni, załadowano na samochód 10 skrzyń amunicji do broni długiej i krótkiej, ok. 70 karabinów i pistoletów, 40 granatów, 10 min, 5 kg trotylu, 500 mb lontu prochowego, 5 lornetek, 2 maszyny do pisania i kilka mundurów.

W tym samym czasie druga grupa partyzancka pod dowództwem ppor. Bernarda Michałki dokonała częściowego uszkodzenia 6 samolotów. Odwrót odbył się w kierunku Gdyni, po sprawdzeniu stanu osobowego, w którym nie stwierdzono żadnych strat. Zdobycz ukryto w jednym z leśnych schronów magazynowych w rejonie Gościcina.

W dniu 23 grudnia 1943r. grupa partyzancka „Batorego” dokonała likwidacji 7-osobowego patrolu żandarmerii w rejonie Strzebielinka w pow. morskim. Zdobyto 7 sztuk broni krótkiej, 2 pistolety maszynowe, 4 karabiny. Dwóch partyzantów poniosło śmierć.

Dnia 30 grudnia 1943r. grupa ppor. Bernarda Michałki wraz z grupą por. Alfreda Loepera dokonały zasadzki na patrol policji niemieckiej na szosie z Leśniewa do Pucka. Patrol zlikwidowano, zdobywając 6 sztuk broni krótkiej, 3 pistolety maszynowe i 3 karabiny. Straty partyzantów: 1 zabity i 3 rannych. Grupa „Batorego” często współdziałała z grupą A. Loepera, która powstała w połowie 1943 roku, działała w powiecie morskim i puckim, a w dniu 29 lutego 1944r. została zlikwidowana w lesie położonym między Koleczkowem i Piekietkiem przez przeważające siły niemieckie.

✓

W walce polegli członkowie grupy: Alfred Loeper, Paweł Liedtke, Stanisław Kleba, Leonard Kustusz, Franciszek Miotk, Leon Niemc, Teodor Stuba, Klemens Stuba, Augustyn Rode.

W dniu 9 stycznia 1944r. ppor. Bernard Michałka wraz ze swoim bratem Albinem przebywali w bunkrze „Gniazdo Gryfitów” na terenie posesji Jana Kwidzińskiego, właściciela gospodarstwa rolnego, w Kamienicy Królewskiej Wybudowanie. Bunkier ten był jednym z licznych, jakie członkowie TOW „Gryf Pomorski” pobudowali w czasie wojny na Pomorzu.

W tym dniu nastąpiła niespodziewana obława zorganizowana przez żandarmów i gestapowców. Przed obławą przyszli z lasu dwaj partyzanci „Gryfa Pomorskiego”: Stefan Dominik i Jan Kortas, którzy zdołali się ukryć w załamaniu komina. Bracia Albin i Bernard Michałka zorientowali się, że muszą podjąć walkę z przeciwnikiem. Otworzyli ogień do Niemców i czynili to tak intensywnie, że robiło wrażenie, iż w bunkrze broni się duża liczba partyzantów. Bunkier broniony przez dwóch ludzi otoczyło około 120 uzbrojonych hitlerowców. Niemcy zmusili gospodarza Jana Kwidzińskiego ps. „Wilk” do wejścia do bunkra, aby nakłonić partyzantów do poddania się. Ten jednak wezwał obecnych w bunkrze do twardej obrony. Niemcy sprowadzili dodatkowe posiłki, gdyż dalej nie wiedzieli ilu ludzi znajduje się w bunkrze. Nad ranem przez wyrwę po wybuchu wrzucili do bunkra granaty. W dniu 10 stycznia 1944 roku śmierć ponieśli Jan Kwidziński ps. „Wilk” i Bernard Michałka ps. „Batory”, a ciężko ranny (stracił też pół palca wskazującego prawej ręki), Albin Michałka ps. „Zegar” poddał się Niemcom. Został aresztowany, przesłuchiwany przez Gestapo przy Neugarten w Gdańsku, więziony w obozach koncentracyjnych, najpierw w Stutthofie a potem w Mauthausen-Gusen. Po wyzwoleniu wrócił do rodziny w Luzinie. Nie ustalono jakie straty ponieśli hitlerowcy, gdyż kilku furmanów z Kamienicy Królewskiej, którzy wywozili trupy, pod groźbą strzału konwojentów, nie mogło się oglądać za siebie. Ciała poległych ppor. Bernarda Michałki i Jana Kwidzińskiego hitlerowcy kazali zasypać gliną i kamieniami w bunkrze. Tak zakończył życie „Batory”, bohaterski dowódca partyzanckiej grupy Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”. Przeżył zaledwie 33 lata i nie doczekał wyzwolenia Polski spod okupacji Niemiec hitlerowskich.

Dopiero po zakończeniu wojny dokonano ekshumacji zwłok bohaterów. Uroczysty pogrzeb odbył się na cmentarzu w Sierakowicach w powiecie kartuskim. W dniu 22 września 1984 roku nastąpiło odsłonięcie obelisku na miejscu bunkra. Przedtem pamięć bohaterskich partyzantów została uczczona pomnikiem, odsłoniętym w końcu lat 60-tych w Kamienicy Królewskiej.

Rada Gminy Luzino uchwala z dnia 7 grudnia 2004 roku, nadała jednej nowopowstałej ulicy w Luzinie, nazwę por. Bernarda Michałki. Słusznie napisał współzałożyciel muzeum we Wdzydzach Kiszewskich, Izydor Gulgowski, w swojej książce „Kaszubi”: „Szczep kaszubski okazał swoją narodowość przez czyn, utrzymując swoją polskość bez uszczupień przez stulecia”.

Kaszubi pokazali swój obraz patriotyzmu poprzez antyhitlerowski ruch oporu, którego zorganizowanymi formami były grupy bojowe „Gryfa

6

Pomorskiego” i innych konspiracyjnych organizacji. One przez swoją działalność dawały znać, że jeszcze Polska nie zginęła.

Bibliografia:

Bolduan Tadeusz „Nowy Bedeker Kaszubski” Wydawnictwo OSKAR, Gdańsk 1997;

Ciechanowski Konrad „Ruch oporu na Pomorzu Gdańskim 1939-1945” Wyd. Ministerstwo Obrony Narodowej Wojskowy Instytut Historyczny Warszawa 1972;

„Historia Wejherowa” pod red. Józefa Borzyszkowskiego wyd. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej, Wejherowo 1998;

Komorowski Krzysztof „Konspiracja Pomorska 1939-1947” Leksykon Wyd. Novus Orbis Gdańsk 1993;

Milczewski Zygmunt „Wejherowo i powiat morski wrzesień 1939 – maj 1945” /kronika/ Gdańsk 1991;

Osowicka Regina „Bedeker Wejherowski” wyd. Oficyna CZEC, Gdańsk 1996;

Osowicka Regina „Dysab” – „Kurier Wejherowski” nr 17/364 z dnia 26.04.2000r.;

Osowicka Regina „Bedeker Wejherowski” wyd. Oficyna Czec, Gdańsk 2002;

Sławomirski Leszek „Niektóre aspekty ideowo-polityczne ruchu oporu na Pomorzu Gdańskim” publikacja zawarta w Gdańskich Zeszytach Humanistycznych Rok V (1962) Nr 8-10 wydanych przez Wydział Humanistyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku w 1963;

„Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego” pod red. Stanisława Gierszewskiego wyd. Gdańskie Towarzystwo Naukowe – Uniwersytet Gdański 1997;

„Ziemia Wejherowska” –praca zbiorowa wyd. Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1980;

Autor publikacji jest bratankiem Bernarda Michałki. Do opracowania wykorzystano, oprócz wymienionej bibliografii, relacje członków najbliższej rodziny.

7

s. 424
7

Krzysztof Steyer

Michałka Bernard (1910–1944), ps. „Batory”, dowódca grupy partyzanckiej TOW „Gryf Pomorski”.

Urodzony 7.04.1910 r. w Lipnicy koło Bytowa, syn Franciszka i Marianny z d. Rettke. W okresie międzywojennym rodzina Michałków przeniosła się z Lipnicy do Parchowa, następnie do Jamna w gm. Parchowo, a w końcu do Luzina w pow. wejherowskim. Pracował tam jako listonosz. Po ukończeniu zasadniczej służby wojskowej otrzymał stopień kaprała. Na początku 1940 r. wstąpił w Wejherowie do grupy konspiracyjnej „Polska Żyje” zwerbowany przez urzędnika pocztowego Władysława Szutę ps. „Jeleń”. W czerwcu 1942 r. „Polska Żyje” podporządkowała się TOW „Gryf Pomorski”, a Michałka został zastępcą komendanta pow. Wejherowo oraz dowódcą grupy partyzanckiej. Był organizatorem i uczestnikiem akcji bojowych m.in. 21.11.1943 r. na lotnisko ćwiczebne w Strzebielinie, gdzie zdobyto broń, amunicję, mundury niemieckie oraz zniszczono samoloty ćwiczebne (wspólnie z oddziałem ppor. Alfreda Loopera ps. „Lew”). W dniu 23.12.1943 r. dowodzony przez niego oddział zlikwidował w rejonie Strzebielinka kilkusobowy patrol policyjny. W dniu 30.12.1943 r. grupa Michałki i Loopera dokonała zasadzki na oddział policji niemieckiej przy szosie z Leśniewa do Pucka. W dniu 9 i 10.01.1944 r. oddział żandarmerii i policji wraz z gestapo przeprowadził akcję przeciwko Michałce i partyzantom ukrywającym się w schronie noszącym nazwę „Gniazdo Gryfitów”, ulokowanym w zabudowaniach Jana Kwidzińskiego w Kamienicy Królewskiej. Michałka został zastrzelony nocą, kiedy próbował opuścić kryjówkę. Pozostali partyzanci również polegli lub zostali schwytani i osadzeni w obozie Stutthof, m.in. brat Michałki Albin ps. „Zegar”.

Często w dotychczasowych publikacjach podawano błędnie jego nazwisko jako Michałko. K. Komorowski, *Konspiracja...*, s. 98; K. Steyer, *Michałko Bernard...*, [w:] SBKP, cz. 2, s. 122–123.

Gasiorowski A., Steyer K., Tajne
Dmg. Mojski „Gryf Pomorski”,
2010, s. 124

III/1. Materiały dotyczące rodziny:
Michałka Bernard

1. art. S. Formella, Odnalezione dokumenty Gryfa, "Pomerańca" z VI 2008, s. 20, kserokop.

k. 15.1

Odnalezione dokumenty Gryfa

Sławomir Formella*

Losy Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski” są jednym z ważniejszych wątków historii Pomorza Gdańskiego w XX wieku. Niestety, badacze chcący zająć się tym zagadnieniem natykają się na poważny problem – ubogą bazę źródłową. Nie jest to jednak zjawisko typowe tylko dla tego ugrupowania partyzanckiego, dotyczy bowiem niemal wszystkich organizacji konspiracyjnych działających na naszym terenie podczas II wojny światowej. Szczególnie dużą wartość posiadają więc autentyczne dokumenty Gryfa Pomorskiego, których do naszych czasów przetrwało bardzo niewiele.

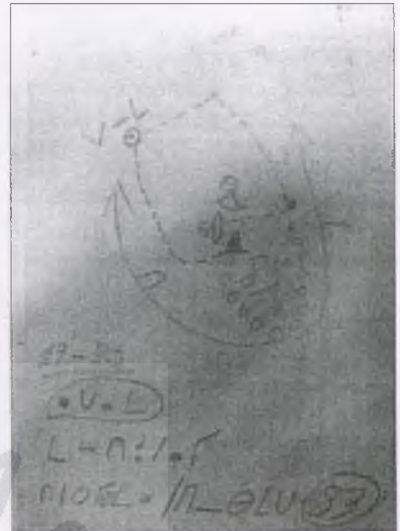
W takiej sytuacji powód do szczególnej radości dla każdego miłośnika historii regionu stanowić może odnalezienie nieznanych do tej pory materiałów z czasów walk Gryfa z hitlerowcami. W ich posiadanie weszła ostatnio redakcja „Kuriera Kartuskiego”. Dokumenty dostarczył jeden z czytelników tego czasopisma, wyjaśniając, że otrzymał je w latach 60. ubiegłego wieku od rodziny Jana Kwidzińskiego „Wilka”. Sam „Wilk” był członkiem TOW „Gryf Pomorski” i właścicielem gospodarstwa w Kamienicy Królewskiej, na terenie którego znajdował się zamaskowany bunkier z bronią i odzieżą dla partyzantów. W styczniu 1944 roku, gdy miejsce to zaatakowali Niemcy, zginął m.in. Jan Kwidziński.

Co się tyczy wspomnianych materiałów, najbardziej sensacyjne z nich są bez wątpienia trzy krótkie notatki dotyczące uderzenia na bliżej nieokreślony cel, sporządzone przy pomocy szyfru używanego przez członków Gryfa. Na jednej z pożółkłych kartek widnieje prosty szkic, pod którym znajduje się następująca zaszyfrowana informacja: „Zegar k(u) atak zbiórki punkt 83”. Treść pozostałych dwóch tekstów brzmi: „Szturm z Wilkiem i Małym. Spal” oraz „Zegar

Bernard Michałka, ps. „Batory”, dowódca grupy partyzantów kaszubskich z Gryfa Pomorskiego, zginął od niemieckich kul w obronie bunkra „Ptasia Wola”.

Repr. Robert Chrzanowski

Takie szyfry opracowane w komórce operacyjnej sztabu Gryfa Pomorskiego były rozprowadzane wśród dowódców poszczególnych grup konspiracyjnych.

Fot. Robert Chrzanowski

do ataku biała rakietą koło budki atak ustalony. Bat [podpis – przyp. S. F.] – spal”. Nie wiadomo na razie, której akcji dotyczyć mogą owe wzmianki. Całkiem prawdopodobna jest wersja, że chodzi o jedną ze stosunkowo nielicznych ofensyw, czyli o przeprowadzony 7 czerwca 1943 roku atak na lotnisko w Rumi.

Charakterystycznym elementem dwóch spośród trzech ujawnionych notatek jest umieszczone na ich końcu słowo „spal”. Świadczy to oczywiście, że rozkazy miały być natychmiast spalone, co wynikało z konieczności zachowania konspiracji (a w konsekwencji przyczyniło się do tego, iż zachowany zasób źródeł do dziejów Gryfa jest tak skąpy).

Oprócz szyfrów, do redakcji „Kurieru Kartuskiego” dotarł również rękopis Albina Michałki „Zegara” – jedynej osoby ocalałej podczas natarcia Niemców na bunkier w Kamienicy Królewskiej. Rękopis ów zawiera relacje z wcześniejszych akcji przeprowadzonych przez oddział zabitego w bunkrze Bernarda

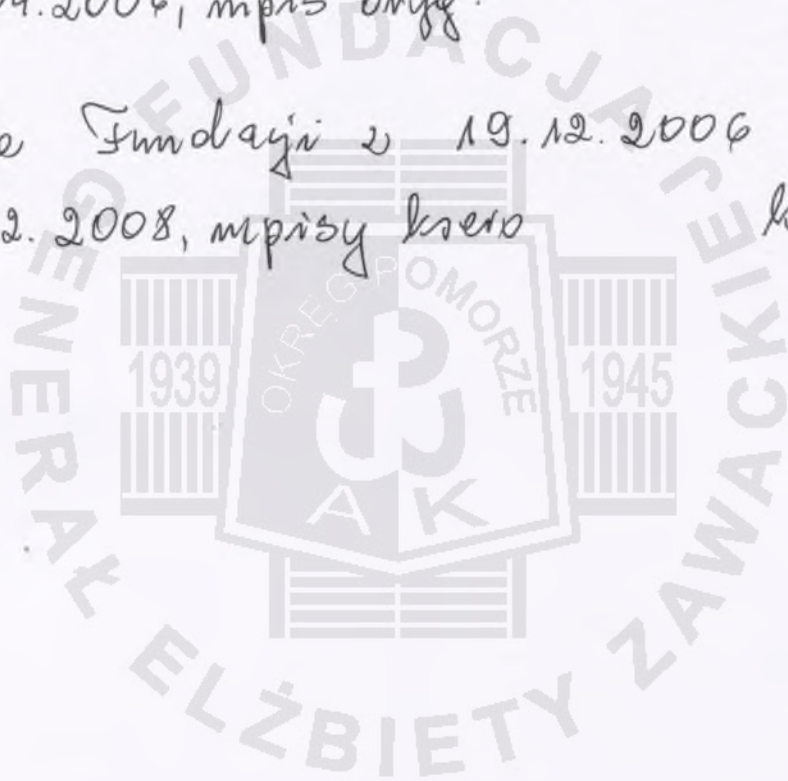
Michałki „Batorego”, brata Albina oraz komendanta okręgów kartuskiego i wejherowskiego TOW „Gryf Pomorski”.

Wspomniane materiały, o ile potwierdzona zostanie ich autentyczność, stanowić mogą cenny przyczynek do dziejów Gryfa. Dotychczas znanych było niewiele oryginalnych szyfrowanych dokumentów tej organizacji. Informacje na temat rozmaitych wydarzeń, w których uczestniczyli pomorscy partyzanci, znajdują się jedynie w powojennych relacjach, których wartość historyczna jest bardzo różnicowana. Odkrycie szyfrowanych dokumentów uświadamia nam jeszcze jedną ważną rzecz: przypuszczalnie nie cały materiał źródłowy dotyczący Gryfa znajduje się w archiwach i innych placówkach naukowych (np. muzeach). Jakaś część jest wciąż rozproszona wśród prywatnych właścicieli, zatem – nieznaną historykom. (-)

* Autor jest historykiem, pracownikiem Oddziału Gdańskiego Instytutu Pamięci Narodowej.

IV/1. Korespondencja bieżąca:

1. Pismo Fundacji do E. Michotka
(bratanka) w sprawie wyjaśnienia
bramienia nazwiska Bernerda,
z 10.03.2006, kserokop. oryg. k. 1 s. 1
2. Pismo Edmunda Michotka do Fundacji
z 10.04.2006, mpis oryg. k. 1 s. 2
3. Pismo Fundacji z 19.12.2006
i 4.02.2008, mpisy ksero k. 2 s. 3-4

FUNDACJA

ARCHIWUM I MUZEUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ ORAZ WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL. (0-56) 65-22-186
<http://www.um.torun.pl/AK>, e-mail: AK@um.torun.pl, fapak@wp.pl

KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU · NR RACHUNKU 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

Toruń, 10.03.2006 r.

- próba osprostowania nazwiska
+ Biuletyn
L dz. 458/Pom-410/06

Pan

Edmund Michałka

84-200 Wejherowo

Szanowny Panie !

Tak się złożyło, że dopiero teraz dziękuję za opublikowanie artykułu o śp. Bernardzie. W „Słowniku biograficznym konspiracji pomorskiej 1939-1945”, wydanym przez Fundację w 1996 r. (jest to cz. 2) został opublikowany biogram śp. Bernarda Michałko ps. „Batory”, którego autorem jest Krzysztof Steyer. Wzmianki o walce z okupantem tego wielkiego Patrioty znajdują się w wielu relacjach żołnierzy konspiracji złożonych w naszym Archiwum. Zarówno autor biogramu, jak i wspomniani relatorzy nazywają „Batorego” Michałko. Chciałabym Pana prosić o podanie prawdziwego brzmienia nazwiska śp. „Batorego” , aby dokonać bardzo istotnych sprostowań. Może w zbiorach Rodziny zachował się dokument pozwalający rozstrzygnąć wątpliwości. Czy moglibyśmy prosić o ewentualną jego kserokopię ? Nie posiadamy także w swoich zbiorach oryginału zdjęcia śp. „Batorego”, na którym nam bardzo zależy.

Będziemy bardzo zobowiązani za pomoc w uzupełnieniu dokumentacji, a wszystkie dokumenty zostaną złożone w teczce osobowej opatrzonej sygnaturą M : 1333/2182 Pom.

Łączę pozdrowienia i wyrazy szacunku.

Z poważaniem*Elżbieta Skerska*.....

mgr Elżbieta Skerska dokumentalistka

P.S. Do listu dołączam ostatni numer „Biuletynu” Fundacji. Posiadamy także materiały o śp. Bolesławie Formeli , działającego pod nazwiskiem „Romiński”, pierwszego komendanta naczelnego Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”. Jego biogram znajduje się w cz. 2 wspomnianego wyżej „Słownika biograficznego konspiracji pomorskiej 1939-1945”.

Edmund Michałka

Wejherowo, dnia 10.04.2006r.

84-200 Wejherowo

Fundacja "Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek" w Toruniu	
Wpłynęło dnia:	12. 04. 06
L. dz.	601 / Pom-510/06
Załączniki:	
Referent:	

Pani
mgr Elżbieta Skerska
Fundacja Archiwum i Muzeum Pomorskie
Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek

w Toruniu

Szanowna Pani !

Na wstępie przepraszam za opóźnienie w udzieleniu odpowiedzi na Pani pismo, spowodowane oczekiwaniem na dokument potwierdzający brzmienie nazwiska Bernarda Michałka.

Dotychczas byłem w posiadaniu odpisu skróconego aktu urodzenia mojego ojca – brata Bernarda, ale ten nie stanowiłby dokumentu źródłowego dla celów archiwalnych. Bardzo mi zależy na dokonaniu sprostowania, dlatego przesyłam kopię uzyskanego odpisu skróconego aktu urodzenia Bernarda Michałka. Większą trudność sprawiło poszukiwanie zdjęcia, gdyż w zasobach rodziny żadne nie pozostało. Ostatnie wypożyczono w celu wykonania nagrobka z fotografią na cmentarzu w Sierakowicach, które niestety nie zostało zwrócone. Załączam więc dwa (takie same) zdjęcia wykonane z publikacji prasowej. Może będą mogły być włączone do posiadanych dokumentów w teczkę osobowej.

Serdecznie dziękuję za zainteresowanie sprawą sprostowania nazwiska oraz za przesłanie „Biuletynu” Fundacji, z którego pogłębiłem swoje wiadomości o Pani Profesor Elżbiecie Zawackiej, która ma szczególne zasługi w upamiętnieniu działalności „Gryfa Pomorskiego”.

Przesyłam serdeczne pozdrowienia i wyrazy szacunku.

Z poważaniem

FUNDACJA

ARCHIWUM I MUZEUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ ORAZ WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. PODMURNA 93 • TEL. (0-56) 65-22-186
<http://www.um.torun.pl/AK>, e-mail: AK@um.torun.pl, fapak@wp.pl
KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU - NR RACHUNKU 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

Toruń, 19 XII 2006 r.

Pan
Edmund Michałka

84 - 200 Wejherowo

Szanowny Panie !

Chciałabym Pana przeprosić za długie milczenie. Na swoje usprawiedliwienie dodam, że od kwietnia do września br. trwała przeprowadzka naszego Archiwum, jego porządkowanie, organizowanie wystaw i właściwie dopiero teraz nadszedł czas odpowiedzi na zaległą korespondencję.

Bardzo serdecznie dziękuję za zdjęcia i dokumenty prostujące brzmienie nazwiska śp. Bernarda. Zostały one złożone w teczce osobowej opatrzonej sygnaturą M : 1333/2188 Pom. i nazwiskiem Michałka Bernard Stosowną informację złożyłam także w materiałach dotyczących sprostowań błędów znajdujących się w opracowaniach wydanych przez Fundację, a które ukażą się przy kolejnych nakładach.

Korzystając z okazji, życzę Panu i Pana Rodzinie pogodnych Świąt i wszelkiej pomyślności w 2007 roku.

Przesyłam także ostatni numer naszego „Biuletynu”.

Z poważaniem

Elżbieta Skerska dokumentalistka

*wystąpiam z
Biuletynem Fundacji*
A

4

FUNDACJA

ARCHIWUM I MUZEUM POMORSKIE ARMII KRAJOWEJ ORAZ WOJSKOWEJ SŁUŻBY POLEK

BIURO FUNDACJI • 87-100 TORUN • UL. WIELKIE GARBARY 2 • TEL. (0-56) 65-22-186
<http://www.um.torun.pl/AK>, e-mail: AK@um.torun.pl, fapak@wp.pl

KONTO: WIELKOPOLSKI BANK KREDYTOWY SA W TORUNIU · NR RACHUNKU 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

- pożyczkowanie do
okazji
- Biuletyn + folder o wyst.
L. dz. 510 / Pam-410/08

Toruń, 4.02.2008 r.

Państwo
Monika i Edmund Michałka

84-200 Wejherowo

Szanowni Państwo !

W imieniu Zarządu i pracowników Fundacji bardzo serdecznie dziękuję za wsparcie finansowe. Każda darowizna ma dla naszej Fundacji ogromne znaczenie nie tylko w wymiarze materialnym, ale także umacnia przekonanie, iż popularyzowanie wiedzy na temat walki mieszkańców Pomorza z okupantem znajduje wśród społeczeństwa zrozumienie.

W załączeniu przesyłam najnowszy numer „Biuletynu” Fundacji oraz folder o organizowanej wystawie na temat „Strat ludności pomorskiej 1939-1945”.

Serdecznie zapraszam do wizyty w Fundacji z okazji pobytu w naszych stronach.

Chociaż już jest luty, to jednak przesyłam życzenia pomyślności w roku 2008.

Z poważaniem

Elżbieta Skerska dokumentalistka

T: M-1333/2182 Pom.

Wejherowo

Michałka Bernard

✓
✓
1939 Party informacyjna

k. 25

Województwo Pomorskie
Tow. Gryf Pomorski

MICHAŁKO BERNARD

ps. "Batory"

dowódca oddziału partyzanckiego podległego
org. "Gryf Pom."

zr. ołl. H. Kolarz i in. (o rodzinie Gmerekowiczów)
K-67. S. 3

H. Zaw.

por. Michałko Bernard ps. "Batory"

Wejherowo
Part. 2

Michałko Albin ps. "Legat"

Dominik Stefan

Województwo
1946

3

Michałko Karmarek (Batory) dowódca
oddziału partyzanckiego "Grupa Sosnowski"
na terenie powiatu hejnowskiego. Portret z walce
dnia 10. 1944 r. zaborcy w szeregach studenckim
na terenie gospodarstwa Jasia Kwidzińskiego
w kamieniu Krolowski, gm. Batory.

Łódź, ul. 170

Wętkowo
list 5

Michaiko Bernard - 7.4.1910r.-do wojny pracował jako listonosz w Luzinie. W 1944r.zostaje zwerbowany do konspiracyjnej grupy "Dysab".w 1942r.wraz z całą grupą przystępuje do TOW"Gryf Pomorski". Od 1941r.żył na stopie nielegalnej. Zginął 10.I.1944r.zaskoczony z dwoma innymi partyzantami w schronie koło zabudowań Jana Kwidzyńskiego w Kamienicy Królewskiej. -

Zródło: K.Ciechanowski-obsada pers.TOW Gryf Pom.
"Pomerania" 1977/5.

Michałko Bernard

Węherowo 6
50 W Gmył Pom.

Zob. Pomorskie organizacje konspiracyjne
(poza AK) 1939-1945, wyd. IFiP, K,
Toruń 1994
str. 58, 230

Wg. III 100

Michałko Bernard Wejherowo 7
ps. "Batory" 5017 "Gryf Pom."

Dr. Ciechanowski, Duch oporu
na Pomorzu, Gd. 1939-1945,
W-wa 1979, str. 104, 185, 345,
346, 370.

zł. III 106

Michałko Bernard

8

zob. Spis nazw L. Lubedzi ego
- kartoteka

Wł. III, 100

Michałko Bernard Wejherowo 9

Zob: T. N: 52/661 Tom. Ludwik
Miotła (Wejherowo)

opr. B-25 " Pamiętnik wspomnień...
str. 21, 36, 69, 70, 74, 126, 128, 219,
218;

opr. B-25a, Nielkompletny pamiętnik...
str. 33, 34, 68

Elż. III '06

Michałko Bernard

Wejherowo
50 100 Gr. Jan
10

zob. Słownik biograficzny kopirar-
cji pomorskiej 1939-1945,
Wyd. FAJPAK, s. 2 s. 110, s. 3-114,
s. 4-103, 122-123

Ms. III, 106

Michał Bernard

Wojtkowo
Polskie Tyłki - Gryf 11

ps. "Batory"

D-cie oddziału partyzanckiego.

Wprowadził do konspiracji w 1941 r.

Gertrudę Puźdrowską z mężem. W styczniu 1944 r. zginął w boju z partyzantami w Gwiezdzie Gryfów k. Kamieńnicy Krolewskiej. (1904-44 r.)

Zob. także osob. G. Puźdrowskiej /Ady me

H.M.M. czerwiec 1993 r.

Michałko
Michałek Albin

Sienakowo, Starobrzeg
Gryf Pomorski

19

po „Legar”, ciomien „Gryfa Pomorskiego”.
9 stycznia 1944 r. przebywał w bunkrze na terenie
posiadłości Józefa Szwedkiewicza. Oficerem przez
gestapo trawili się w bunkrze Albin Gocher,
ciężko ranny wydosłali się na powierzchnię i
poddali się. Jego mat. Bernard i Szwedkiewicz
zaprzeszli do bunkra.

„Kronika K. wojny Górzanie. Bohaterowie z „Gniazda
zda Gryfotów” Dr. Bałt. 1954, z du. 28, 09/47 AK,
Złoty W. Kopic, t. 5/

S.K. - 1994

Michałko Bernard ^{Heimlich powiat morski}
ps. "Batory" ^{Gryf Pom.}
2-ca komendanta powiatu morskiego, ¹³
polegił w starciu w Kamieniu Królew-
skiej 10.01.1944r.

K. Ciechanowski, Kobiety pomorskie...
Pomierania, 2.4/1975, s. 13.

PO-94

Michałko
Michałek Bernard

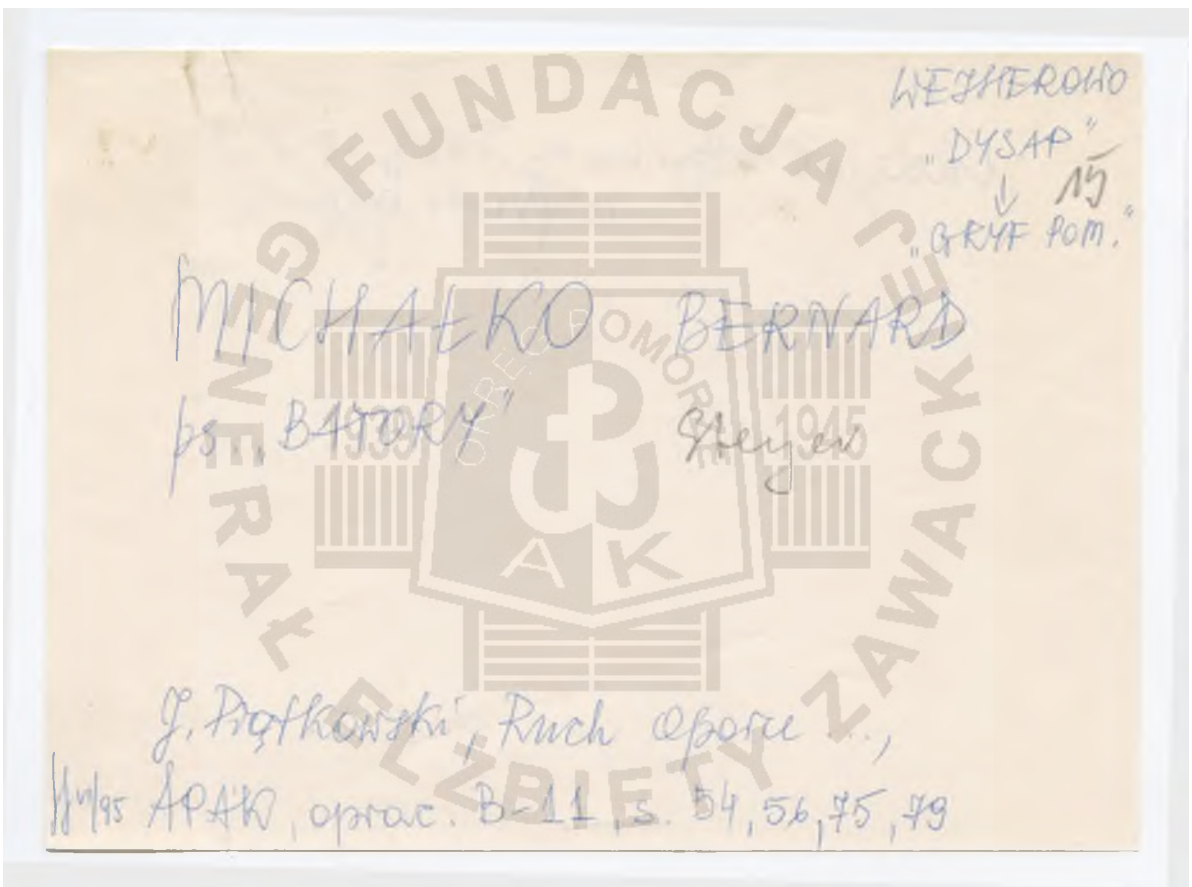
Skarżysko, Stenakoloo
Grupa Pomorska

14

ps. "Batory" członek "Grupy Pomorskiej".
9 stycznia 1944 r. przebywał w bunkrze na
terenie porzucenia Jaka Skwidzińskiego w
stacji Kłobuckiej. Zastawieni przez Gestapo
bronił się w bunkrze kilka godzin, zanim
w bunkrze razem z Jakiem Skwidzińskim.

Skoczak K. "Wierze Górznie" Bohaterom z "Guzza
de. Gryfów". Dz. Bałt. 1984, z dn. 28, 08, / AP AK
Złoty Ł. Kopeć, t. 5/

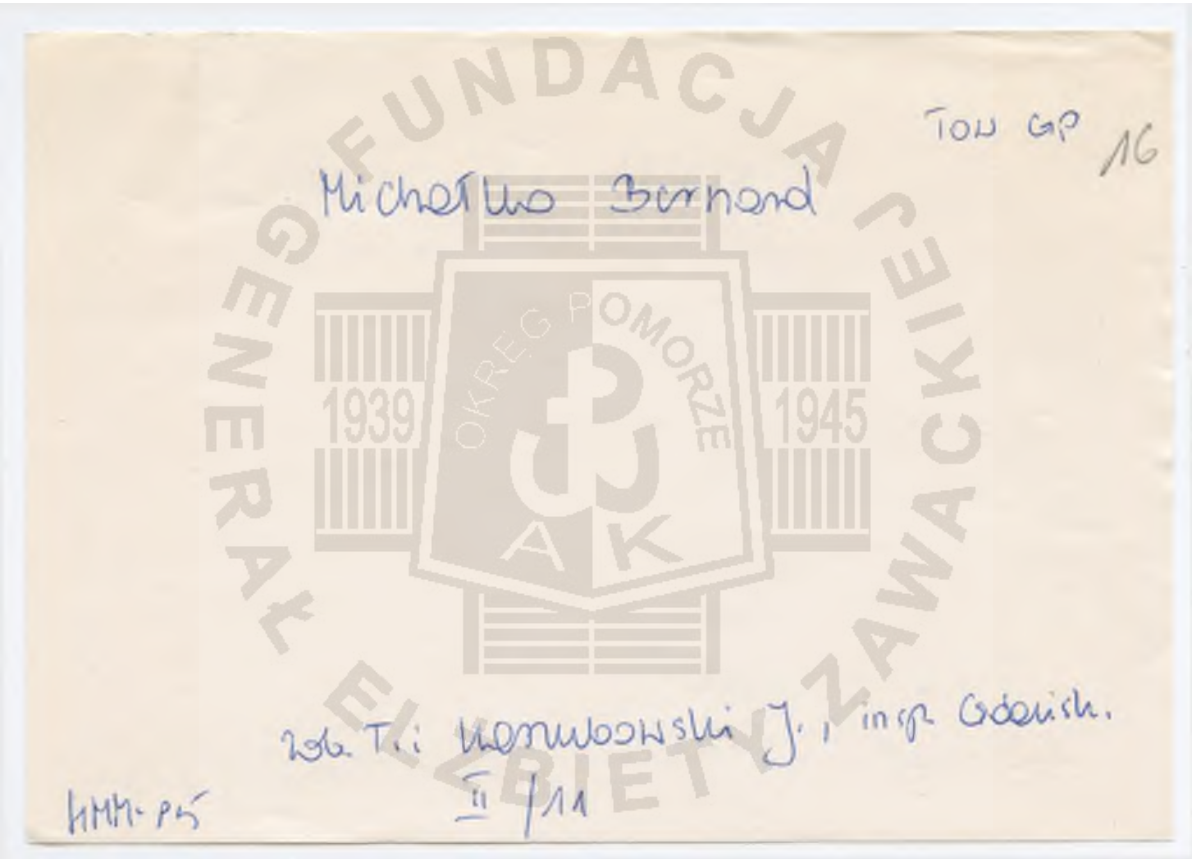
J. K. ~ 1994

WESHEROMO
"DYSAP"
↓ 15
"GRYF Pom."

MICHAŁKO BERNARD
ps. "BĄTORZY" Giejer

J. Protkowski, Ruch oporcy,
Wielos APAK, oprac. B-11, s. 54, 56, 75, 79

Micheluo Bernhard

Tou GP 16

Zob. T.: Komurowski J., inż. Gdowski.

II 7/11

HMM-PS

popr. Juchacz
Michał Bernard

Lejnowo
TOW GP
17

ps. "Batom"

D-02, Oddziału partyz. "Gryf",
29ingł w Kolu z Niemcami w
lounkrze w gospodarstwie kridzińskiego
w Kamieniu Krolewskiej (styczeń
1944 r.)

rob. T.: Joladek Z., insp. Gdynia,
I / s. 1

KMM-PI

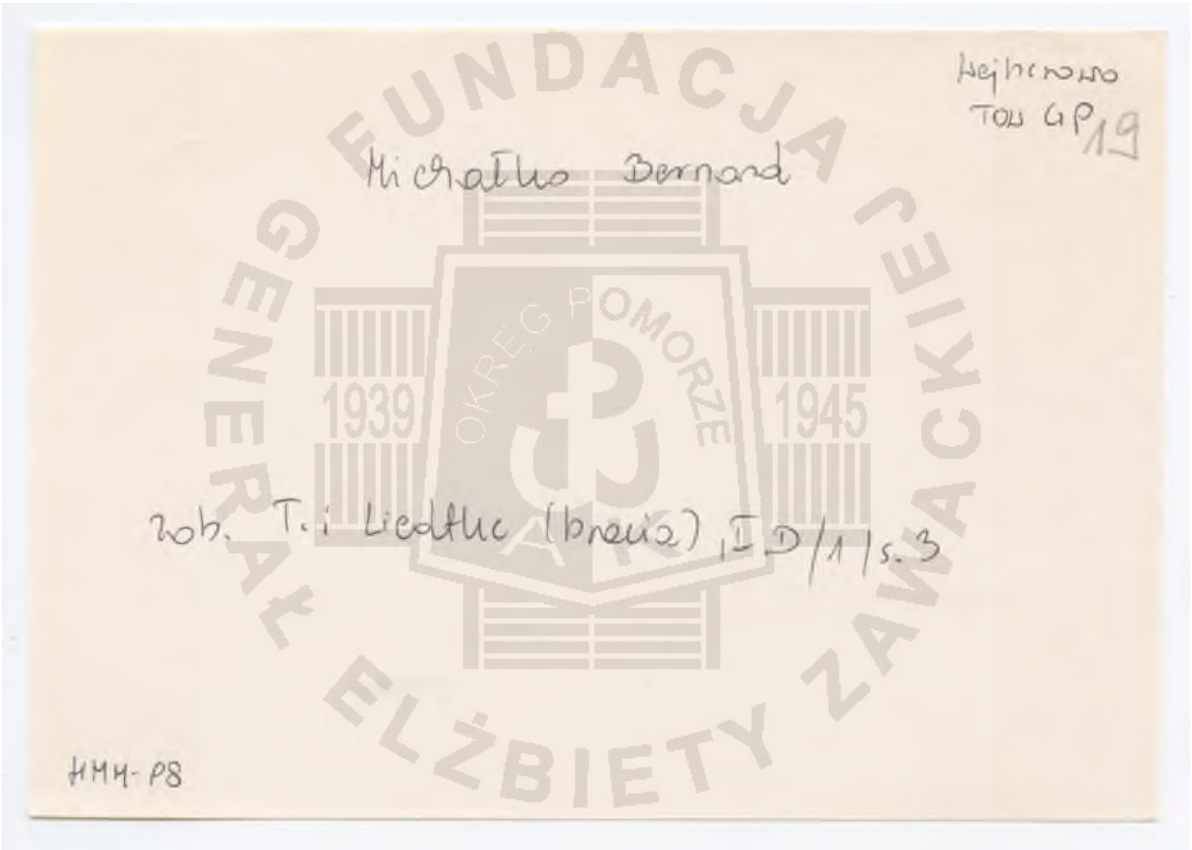
Gdynie
TOW. G. P. 18

Michał Bernard

Pracownik „Gdynie”, był w gospodarstwie
rolniczym, Bernarda Kępkę.

Wz. T.: Kępkę B., ul. Gdynie, I/11 s. 1

HMM- PZ

Michała Bernard

Hejherowo
Tow GP 19

rob. T. i Liedtke (bracia) ID/1/s.3

HM4-PS

Michałko (b.i.) Bernard

Wejherowo
JOK z. P.
20

Dowódca jednego z 3 oddz. partyzan-
kich, który (razem z oddz. Kramińskiego i
Deyki) 21. XI 1943 zorganizował napad
na niemieckie wojskowe lotnisko selsle-
niowe w Strzebielinie pow. Wejherowo,
w czasie którego zniszczono 6 niemieckich
samolotów ciężarowych; zdobyto 2 lkm, 2
granaty i 10 służeb. amunicji oraz mundury
zob: tenże problemowa "Gryf", s. 8 (Ciechanowka)

str. 28

482/107

a

Gmył Pomorski
Węgherowo 21

MICHALKO Bernard

ps "Biatony"

Urodz. 4.V. 1910r. o Lesznie, pow. Węgherowo.
D-ca grupy powstaniowej TDW "Gmył Pomor-
ski"

9 lub 10.I. 1944r. strzelanie ukiecki zastrelit
go poligard wieki.

Zob. Stawicki Bogr. Dziej. Poln. t.2, s.122
Fundacja Archiwum Stawickie FK
Joni, 1996r.

Witay 2002 r

+
por. Michałko Bernard Gdyńia
JOW Gr. P.
22

Odbierał zaproszenie od
Brunona Kwidzińskiego ps. "Sroka".
w 1942r., który został jego towarzyszem.

zob: J:R: 1025/1769 ca. III/1 Kwidziński
Brunon imp. Gdyńia

485. II, 102

+ Michałko Bernard
(a)

Wejherowo

organizował oddział bojowy "Polska Żyje"; 23
Po zwycięstwie z "Gryfem" został dowódcą oddziału
Tu partyzanckiego i zginął w walce w styczniu
1944 r.

Kob. Spuszczone Łosiu Kopec

s. IV/14

W. III/09

+ Michałko Bernard, porucznik, ps. "Batory" Wejherowo
(a) 24

partyzant "Grupa Pomorskiego", dowódca małego oddziału, zginął w czasie ataku Niemców na bunkier zw. "Gniazdem Gryfów" (na terenie gospodarstwa Państwa Kwidzińskiego - Kamienica Krolewska) 9 stycznia 1944 roku.

Kob. Spis imion Łozi Kępców

s. IV / 38-39

Am I / 10

Michałka Bernard

ps. "Batory"

Wejherowo
JOW Gr. P. 25

zob. Gosińkowski A., Steyer K.,
Tajna Organizacja Wojskowa
"Gryf Pomorski", Gdańsk 2010,
s. 490, *passim*.

sk. VII 14

Michałka Bernard

